

Faipari munkabalesetek a néphadseregben

Farnadi Tibor mk. alezredes

A néphadseregben bekövetkezett munkabalesetek sorában – súlyosságukra tekintettel – kiemelt figyelmet érdemelnek a faipari gépeken végzett munkával összefüggő balesetek. Bár ilyen tevékenység során halált okozó sérülés nem fordult elő, de a csonkulásos sérülések több mint tizenötször gyakoribbak ilyen esetekben, mint az egyéb munkabalesetek alkalmával (1. sz. táblázat).

Tekintve, hogy a faipari balesetek súlyossága véletlen jellegű, vagyis a szerencsésebb sérülteket általában nem tudatos tevékenységük, nagyobb felkészültségük, a biztonsági berendezés, vagy az eszköz más, előnyös műszaki tulajdonsága menti meg a csonkulástól, hanem a körülmények szerencsés alakulása (pl. a sérülés pillanatában kisebb erővel nyomják a munkadarabot...) ezért a súlyos balesetek megelőzésének egyetlen járható útja van: valamennyi faipari baleset megelőzése.

A 2. sz. táblázat a néphadseregben 1977–79. között bekövetkezett faipari baleseti események állománycsoportonkénti megoszlását szemlélteti. A táblázat alapján leginkább szembetűnő a faipari balesetek számának állandó növekedése. Ha ezen belül a csonkolódások számában tapasztalható is némi ingadozás, számuk változatlanul magas, 1979-ben – a legjobb arányt mutató évben is – minden negyedik sérülés csonkulásos volt! A legtöbb sérülést a sor- és a polgári alkalmazott állományúak szenvedték el.

A balesetek bekövetkezésében legtöbb figyelmet a gyalugépek és a körfűrészek érdemlik, mert veszélyességük a legnagyobb, valamennyi csonkulásos baleset a velük végzett munkához kapcsolódik. Viszonylag gyakran sérülések okozói a gépi szalagfűrészek és néhány éve az építő tevékenységben elterjedt motoros láncfűrészek is (3. sz. táblázat)

A megelőzéshez jelentős segítséget ad a bekövetkezett balesetek okainak ismerete. A 4. sz. táblázat a baleseteket kivizsgáló bizottságok által megállapított okokat foglalja össze. Az okok alapvetően két főcsoportra oszthatók: a balesetek egy része a berendezések rossz műszaki állapotával, hiányos felszereltségével, a munkadarabok kedvezőtlen tulajdonságaival, más részük a munkát végzők személyes tulajdonságaival, alkalmatlanságával, szakmai felkészületlenségével hozható összefüggésbe.

A hatékony megelőző intézkedések kidolgozása érdekében szükséges a megadott okokkal, a munkavégzés biztonságát veszélyeztető tárgyi személyi hibákkal részletesebben foglalkozni.

A balesetek okai között legjelentősebb a védőberendezések hiánya. A faipari gépek működtetéséhez veszélyességük miatt minden esetben védőberendezéseket kell alkalmazni, azok mellőzése igen súlyos mulasztás, felelőtlenség. Az egyengető gyalugép védőberendezései (köreolvans alakú tárcsás védő, lamellás, vagy redőnyös burkolat stb.) azt bizonyítják, hogy a forgó gyalukés csak a munkához szükséges szélességben legyen a vezető vonalzó mellett fedetlen, így általában cselekvési hiba esetén sem érinthető az meg. A körfűrészeken dolgozók védelmére a „sisak” takarja a fűrész tárcsa jelentős részét, a hasító ék biztosítja, hogy a vágott anyagban a tárcsa ne szorulhasson meg, visszavágódás-gátló akadályozza

meg, hogy a fűrész tárcsa az anyagot (pl. csomó miatt) a dolgozó kezéhez visszavághassa. A szalagfűrészlapok takarásával biztosítható, hogy annak csak a vágáshoz feltétlenül szükséges felülete maradjon fedetlen . . . stb.

Ma már valamennyi faipari gép a megfelelő védőberendezéssel kerül forgalomba és a védőberendezések – a munkavégzés szabályainak megtartása mellett – megnyugtatóan védik a dolgozók testi épségét. Sajnos azonban nem fordítanak mindenhol kellő gondot a védőberendezések meglétére, illetve helyes működtetésükre. A faipari gépek szinte minden elhelyezési műhelyben megtalálhatók, de azok egy részének műszaki állapota, felszereltsége kifogásolható, sőt akad közöttük házi készítésű is. Találhatók még olyan „körfűrészgépek”, amelyek az állványon, a fűrész tárcsán és a meghajtó szerkezeten kívül semmi egyebet sem tartalmaznak, a berendezés kötelezően előírt munkavédelmi minőségéről pedig mindenki „megfeleltek”.

Szólni kell azokról a faipari balesetekről is – bár a táblázatokban az erre vonatkozó adatok nem szerepelnek –, amelyet az állomány egyes tagjai szabad időben, szabadságon, otthoni munkavégzés során szenvednek el. Egyre terjedő, rossz gyakorlattá vált, és a balesetek számát évről-évre növeli, hogy favágásra, deszka fűrészelésre, hétvégi ház építéséhez és más javítási munkához házilag „összefuszított”, primitív fűrészgépeket használnak. A helyzetet súlyosbítja, hogy ezeket az amúgy is veszélyes gépeket legtöbbször olyanok használják, akiknek elemi fogalmuk sincs a szakszerű munkavégzésről.

Szalagfűrészlap szakadás – annak ellenére, hogy gyakorisága a szalagvastagság és tárcsaátmérő helyes viszonyával, megfelelő fogazással és más műszaki módszerekkel csökkenthető – előfordulhat. Az ebből adódó balesetek a szalag nagy részének burkolásával általában, speciális megfogószerkezetekkel pedig minden esetben megelőzhetők.

Az anyaghiba, a megmunkálandó faanyag egyenetlen szerkezete vagy az ág-csomó a fa természetes tulajdonsága, jelenlétükkel számolni kell. Sok balesetet a kivizsgálók mégis a csomós fa „rovására” írják. Leggyakrabban a munkadarab elején vagy végén levő csomó miatt történik baleset, mert ilyenkor a kés ütést mér a munkadarabra. Ha az megbillen, helytelen kéztartás esetén a dolgozó keze a késhez érhet. Ezért a védőeszköz jó leállításán túl gyalulás előtt mindig meg kell vizsgálni a munkadarabot. Ha az csomós, fokozott figyelemmel kell a munkát végezni.

A megjelölt tárgyi okok részletes vizsgálata alapján úgy látszik, hogy a balesetek nagy része egyetlen okra, a megfelelő védőberendezések hiányára, vagy azok hibás alkalmazására vezethető vissza.

A 4. sz. táblázat azt is mutatja, hogy a balesetek nagyobb részében a munkavégzők személyes hibái is közrehatnak. A megjelölt okok közül is kiemelkedik a figyelmetlenség. Egyéb munkabalesetek okainak vizsgálata során is leszűrhető az a tapasztalat, hogy a dolgozók figyelmetlensége maga is következmény, az alkalmazatlan munkahelyi környezet zavaró hatásával hozható kapcsolatba. Másrészt sokszor az alkalmazatlan, veszélyes munkaeszközökhöz való kitartó alkalmazkodás hiányát, a veszélyhelyzetben szükséges megfigyelt figyelem pillanatnyi lazulását is a dolgozók vétkes figyelmetlenségének nyilvánítják, olyan látszatot keltve, mintha a munkakörülményekkel minden rendben lenne.

Egy II. számú adatlapon a következő baleseti leírás olvasható: Az egyik honvéd az asztalosműhelyben gyalugépen fenyődeszkát széleztet. Keze a deszkáról

lecsúszott és a forgó késhez ért. A baleset oka figyelmetlenség, a sérülés kimenetele: balkéz III. ujj csonkulása. Egy másik adatlapon az olvasható, hogy a figyelmetlen dolgozó azért sérült meg, mert a gatter fűrészgép ékszíjának kátrányozása közben az ékszíjtárcsa a kesztyűjét (a kezét) elkapta. De vajon bekövetkeztek volna ezek a sérülések akkor is, ha a védőberendezés helyesen lett volna beállítva, vagy a sérült szabályosan, álló gépen végezte volna el az ékszj kenését? Nyilván nem!

Előfordulhatnak balesetek alkohol-, gyógyszer-fogyasztás, vagy más nehezen kivédhető személyi hibák következtében is.

Hogyan lehet megvédeni azt a segéd munkást a balesettől, aki arra kíváncsi, hogy közvetlenül a gép kikapcsolása után kézzel le tudja-e állítani az abrikter nagy sebességgel forgó kékshengerét? Nyilvánvalóan a műhelyben tartózkodás rendjének szabályozásával, vagy az oda beosztottak olyan hatékony oktatásával, hogy még az egyszerű veszélyes feladatot ellátó segéd munkásban is alakuljon ki a veszélyek reális ismerete.

A tartózkodási rend meghatározásának jelentőségére rávilágít az a körülmény is, hogy – az adatlapok szerint – valamennyi szakképzetlen sérült, engedély nélkül, fusizás, vagy a nehezebb kézi munka megkönnyítése érdekében használt faipari gépet. Különös, hogy megtéhatték. Abban őket, sem saját reális veszélytudatuk, sem a munkahelyi vezetők, sem az ott dolgozók nem akadályozták meg!

Szólni kell még a tudatos szabályszegőkről, akik könnyelműen bizva ügyességükben, szerencséjükbe lustaságból, felelőtlenségből nem tartják be a biztonsági rendszabályokat, nem használják a védőberendezéseket és ezzel súlyos kárt okoznak önmaguknak, esetleg veszélyeztetik környezetüket is. Velük szemben a szívós felvilágosító munka, a meggyőzés, ha pedig ez nem használ akkor a kényszerítés eszközeit kell használni, mielőtt egy tragikus esemény könyörtelenebbül be nem bizonyítja – ahogy azt már néhány esetben bizonyította – hogy a biztonsági rendszabályok, a védőberendezések a dolgozók testi épségének védelmét szolgálják.

A faipari munkabalesetek növekvő száma és súlyosságuk gyors intézkedéseket követelnek. A megelőzésben döntő szerep vár a munkahelyi vezetőkre: a dolgozók szakmai nevelése, a szabályok betartására vonatkozó készség kialakítása és fenntartása, a gépek műszaki állapotánáak folyamatos ellenőrzése terén szakértelmük nélkülözhetetlen, kötelezettségük meghatározott.

A munkabalesetek alakulása

Év	Faipari munkabalesetek			Egyéb munkabalesetek			Csonkulásos balesetek gyakoriságának aránya*
	Szám	Ebből csonkulásos	Csonkulásos balesetek gyakorisága %	Száma	Ebből csonkulásos	Csonkulásos balesetek gyakorisága %	
1977	12	4	33,3	767	14	1,82	18,29
1978	22	9	40,9	877	22	2,50	16,36
1979	27	7	25,9	1206	18	1,49	17,30

1. számú táblázat

* A viszonyszám azt mutatja, hogy a faipari balesetekben hányszor gyakoribb a csonkolódás, mint az egyéb munkabalesetekben.

A faipari munkabalesetek állománycsoportonkénti alakulása

Év	Állomány csoport	Hivatásos	Hallgató	Sorállomány	Tartalékos	Polgári alkalmazott*	Összesen
1977	Balesetek száma	2	1	6	—	3	12
	Ebből csonkulásos	—	1	1	—	2	4
1978	Balesetek száma	—	—	13	2	7	22
	Ebből csonkulásos	—	—	6	1	2	9
1979	Balesetek száma	1	—	21	—	5	27
	Ebből csonkulásos	—	—	4	—	3	7

2. számú táblázat

* A táblázat a Honvédelmi Minisztérium felügyelete alatt álló vállalatok és gazdaságok polgári dolgozóinak baleseti adatait nem tartalmazza.

A faipari munkabalesetek eszköz szerinti alakulása

Év	Eszközök	Gyalugép	Kőrfűrész	Szalagfűrész	Láncfűrész	Marógép	Egyéb	Összesen
1977	Balesetek száma	7	3	—	2	—	—	12
	Ebből csonkulásos	4	—	—	—	—	—	4
1978	Balesetek száma	13	4	3	1	—	1	22
	Ebből csonkulásos	9	—	—	—	—	—	9
1979	Balesetek száma	14	4	5	2	1	1	27
	Ebből csonkulásos	6	1	—	—	—	—	7

3. számú táblázat

A baleseti okok megoszlása

Év	Balesetek okai	Figyelmetlenség	Védőberendezés mellőzése	Biztonsági előírás megsértése	Alkalmatlan eszköz használata	Szakképzettség hiánya*	Egyéb szabálytalan magatartás	Védőberendezés hiánya	Anyaghiba	Fűrészlap szakadás	Összesen
1977	Balesetek	8	—	—	—	2	—	1	1	—	12
	Ebből csonkulásos	1	—	—	—	—	—	1	2	—	4
1978	Balesetek	8	1	2	1	—	1	2	7	—	22
	Ebből csonkulásos	1	—	1	1	—	—	—	6	—	9
1979	Balesetek	8	1	2	3	4	1	3	3	2	27
	Ebből csonkulásos	—	1	1	3	—	—	1	1	—	7

4. számú táblázat

* A szakképzetlenül dolgozók általában engedély nélkül végezték munkájukat.